

ACC. N.R. M.10792:1-10.

Landskap: Småland Upptecknat av: Ingvar Jonsson
Härad: Allbo Adress: Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Bengt Johansson, f.d. hem-äg.
Uppteckningsår: 1948 Född år 1869 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehållaer uppteckning från nordvästra delen av Vislanda socken:

När den nya tiden kom till bygden, sidorna 1 -- 10.

LuF 59.

Skriv endast på denna sida!

När den nya tiden kom till bygden.

Herr Johansson, vilken är född i Mjöhult i Vislanda på den gård, som han ägt till för några år sedan, berättar här om något av den förändring, som skett i denna bygd i mannaminne.

Enligt gamla lantmäterihandlingar genomfördes enskiftet ~~KXX~~ i Mjöhult, så att det stadfästes 1839. Byalag eller bystämmor ha inte förekommit här, som någon känner till. Gårdarna i Fällan här intill skiftades 1879. Så vitt jag vet och har hört, så har inte bystämma eller byalag funnits någonstades i Vislanda församling. Detta torde sammanhänga med ~~den~~ spridda bebyggelsen här. Kalasrote eller gilleslag, som det kallas, finns dock fortfarande här. Den omfattar Mjöhult, Mörhult, Lönhult och Fällan. I synnerhet vid begravning och bröllop bjuder man alla, som bo inom detta område.

I Löshult bodde en nämndeman, som hette Magnus Åkesson. Han var föregångsman här i bygden på flera områden. Han odlade mycket, och han gick omkring hos de andra bönderna och visade dem hur de borde göra. Man hade väl börjat lite med att odla mossar redan före min tid, men på 1880 och 1890-talen odlade man mycket i den här bygden.

Man bröt då sten med endast stänger och spett, som redskap, ty det var först på 1900-talet, som man började att använda kranar. Ängsslåttern utgjorde dock på de flesta gårdar större areal än den odlade jorden. Det är egentligen först på senare år, som man slutat upp med att slå ängarna, men nu finns här ingen, som slår någon naturhöst, utan den är överallt utlagd till betesmark. Detta har orsakats dels av att man mer och mer gått in för rationell gräsodling på åkrarna, dels den under senare år allt knappare tillgången på arbetskraft.

Nya bruksningsmetoder och ansatser till växtfödd började väl i någon mån redan efter skiftets genomförande, men det tog lång tid, innan man började att på ett rationellt sätt omväxla med säd, rotfrukter och klövervall. Jag övertog min fädernegård 1907. Då köpte jag vicker och sådde tillsammans med havre och slädde det till gränfoder. Min gamle far tyckte detta var aldeles galet. Vidare köpte jag utsädesråg från Karlskrona, och då menade far, att nu går det galet för pojken, ty ~~den~~ "den rågen här var har vi haft i både min och min fars tid och det har gått bra". När rågen tröskades, och den gav ungefär dubbelt så mycket i kärna, sade han ingenting. Far hade annars i sin tur varit i viss mån föregångsman, och han torde varit den förste här, som började att så igen vallar

ACC. N:R M. 10792:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

på åkern. Förr var det ju inga, som odlade något vete, utan i stället hade man korn. Vid tiden för förra världskriget började man dock att odla vete fast i mindre skala. Nu har det helt trängt ut kornet. Mjölkkproduktionen har ändrats oerhört på de senaste fyrtio, femtio åren. Fram till början av 1900-talet hade de flesta bönderna knappast mer mjölk än som gick åt i det egna hushållet. Man ~~hade~~ ^{hade} för dåliga djur och på sommaren fingo de gå i skogarna, och livnära sig på magert bete, och på vintern föddade man med halm och ängshö, som var rätt fattigt på maring. När man kom igång med klövervallar och i stället lade ut ängarna till bete på sommaren och samtidigt lade an på att skaffa bättre kor och skaffade riktiga avelstjurar, så flerdubblades mjölmängden, så nu är det den främsta inkomstkällan. Först satte man ju mjölken i fat och lät den stå tills grädden flutit upp, då man skummade av den, men för ungefär fyrtio år sedan började man köpa separatorer, vilket ju var ett framsteg då, men en tjugo år senare började vi lämna mjölken till mejeriet i Vislanda, så nu är här ingen som separerar hemma.

Jag var som Yngling med om att tröska all säden hemma med slaga. Sedan började vi tröska med tröskverk, som man drog

med handkraft. Nästa steg var att man skaffade vandring, som man körde med dragare. För ungefär tjugo år sedan fick vi elektrisk kraft, och sedan började man att skaffa till helrensande tröskverk, som drivas med elektrisk motor. Den första slåttermaskinen i byn köpte jag, och det är ungefär fyrtio år sedan nu. Förut slåddes allt med lie. Säden höll man dock på med att ta för hand många år ännu, och det är först på de senaste fem eller tio åren, som man börjat skaffa bindare. De flesta ha inte egen bindare ännu. Såningsmaskin har man också börjat skaffa till de senaste åren.

Några binärningar utom skogsbruket, om nu detta skall räknas som binäring, har man inte haft här någon gång.

Under 1880 och 1890-talen gick det en ständig ström av emigranter från den här trakten till Amerika. Orsaken var främst, att det var urusla tider här då. Särskilt på 80-talet var det svårt. I skogarna bodde en massa torpare. De fingo gå hos bönderna och arbeta för en ringa dagspenning. Både torpstugorna och bondstugorna voro i allmänhet fulla med barn och ungdom. Det var omöjligt att få utkomst för alla dessa här hemma. Några reste till Amerika och kommo hem och hade gott om pengar eller skrevo hem

och berättade, att de där kunde förtjäna ända till tio svenska kronor om dagen. Detta var ju något alldeles oerhört. Så var amerikafebern i gång. Många for dit och kom tillbaka som välsituerade män och kvinnor och många försvann. Under dessa årtionden ~~lämnade~~ var det många torp i skogarna, som blevo öde. Sedan blev det ju svårare att komma in i Amerika, och det blev ökade förtjänstmöjligheter här hemma i Svarige. Då började man söka sig till städer och samhällen, och det har fortsatt alltsedan, med påföljd att nu finns det inte mer några torp och knappast något folk på gårdarna heller snart.

Pengar hade man inte många att röra sig med här på gårdarna förr. Början till naturahushållningens upphörande skedde ju sedan järnvägarna dragits fram här. Då började man att kunna sälja skog, vilket inte varit stora möjligheter till förut. Jag hörde talas om en bonde, som sålt en skogsdunge till en uppköpare. I priset ingick, att den skulle köras till sjön Åsnen vid Skatelöv för att därifrån flottas till Karlshamn. Körlömen till Skatelöv gick dock till lika mycket som hela försäljningssumman, så det blev ingenting för skogen. Sedan

ACC. N:R M. 10792:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Järnvägarna kommit till, så började man ju att sälja lite, men man förstod inte skogens värde, och mycket pengar tillförde det inte bönderna. In på 90-talet fortsatte det med att tjänstefolket skulle ha en del naturaförmåner. Jag minns att pigorna, som far hade brukade skola ha linland, potatisland och tyg till förkläde och hududkläde. Dessutom skulle de ha "skön", som det kallades, när de flyttade på hösten. Den bestod av ett stycke kött eller fläsk, en ost, ett isterband och en del andra matvaror. Knektarna skulle ha julkost till jul. Den utgjordes här av ett stycke kött, en brödkaka, malt, korv, palt och en viss kvantitet brännvin. Allt detta försvann på 90-talet. Likaså började man nu att i större utsträckning ~~KXX~~ köpa tyger och kläder färdiga. Byskomakaren och byskräddaren fortsatte dock att gå omkring i stugorna och utföra sitt hantverk ännu många år. Skräddaren här tog två kröner för att han sydde en kostym. Under första världskriget blev penningtillgången rikligare, och då började man mera allmänt att sluta upp med att väva och spinna i hemmen, och särskilt kvinnorna började att vilja ha köpkläder. +

+ Upptecknaren kom här att erinra sig en episod, som en kvinna född 1880 i Vislanda. ^{berättat} Hon omtalade, att när hon var

Den förste, som hade någon riktig handelsbod här i Vislanda var Ingemar i Lindås. Det var redan före järnvägens tillkomst, ~~XXXXXX~~ Då körde man varor från Karlshamn med hästskjuts. Sedan järnvägen lagts, och det blivit station i Vislanda, så satte en som hette Jonas Bengtson upp affär där. Så talade de gamle om det. På 80-talet fanns det tre affärer vid Vislanda station, så det fanns visst tillgång på varor, men folk i allmänhet saknade pengar ~~XXXX~~ innan högkonjunkturen kom under första världskriget.

Att rödfärga husen hade man börjat med innan jag minns. Byggnadstypen har inte heller ändrat sig så mycket, men jag hörde de gamla berätta, att på den gården jag är född, var en bonde, som hette Nils Jonsson vid enskiftet. Han var den förste efter detta, som byggde nytt boningshus. Detta uppförde han barn, så hade bonden, under vilken hennes ~~XXXX~~^{far} var torpare, bett skomakaren komma och sy skor. När han kom och skulle ta mått på husets döttrar vägrade dessa, då de ville ha köpeskor. Bonden tyckte dock det var förargligt, att ej låta mer än ett par till sig själv, varför han lovade torparens barn var sitt par skor, om de ville komma och låta skomakaren ta mått, vilket anbud mottogs med tacksamhet.

i två våningar. Detta var det första tvåvåningshuset i byn, och kallades därför alltid Byggningen. ~~FÖRXXXXXXXXXX~~ Sedan byggdes tvåvåningshus över allt. Tak~~en~~ på boningshusen utgjordes av torv eller spån, först jag minns. För ungefär fyrtio år sedan lades det första tegeltaket på och lite före världskriget började man tillverka cementpannor i Vislanda. Därefter blev det vanligast täckmaterial på boningshusen. Ladugårdarna voro överallt täckta med halm ända tills man de senaste tio åren börjat att lägga hårda tak även på dem. Det är fämst eternit, som kommer till användning här.

Först jag minns, var det rätt vanligt med spalakanssängar, men sedan började man på med utdragbara sängar. Dessa jämte pinnsoffor byråar och bord med uppfällbara klaffar voro de vanliga möblerna till under första krigstiden, då man började köpa nya moderna möbler. Den första möbleaffären upprättades i Vislanda för ungefär fyrtio år sedan. De äldre ha dock för det mesta behållit sina gamla möbler, men allteftersom nya familjer kommit till, ha dessa skaffat sig nya. Tapeter har man haft på väggarna, så länge jag minns tillbaka. Hemma satte far in kokspis, när han byggde nytt boningshus 1871. Detta torde varit den första kokspisen i byn, och på många ställen dröjde det många år ännu, innan man skaffade sig

sådan. Inne i rummen lät han då mura rörspisar, vilket också var något nytt här då.

Vid kalasen hade man alltid sittande bord förr, men sedan började man att servera maten på ett bord och sedan låta gästerna sitta vid småbord och äta. På bordet hade man alltid en ölkarafin, och där var endast ett glas till varje karafin, så det gick ur mun i mun. Det har ju blivit fler rätter och finare mat också under senare åren.

Stora vägen mellan Vislanda och Ljungby blev färdig 1868. Förut var här en liten väg, som gick från Piggaboda genom Mjöhult och Mörhult och vidare mot Vislanda kyrka. Sedan förbättrades ju vägarna undan för undan. Bönderna hade var sina bitar att sköta och underhålla på de allmänna vägarna till för omkring 25 år sedan, då Vägkassan övertog skötseln.

Tidning var det inte på många ställen man hade först jag minns. Sedan började man att slå sig samman flera stycken om en tidning, som sedan lästes i de olika hemmen efter varandra. Först jag minns var här fem skolhus i församlingen men endast två skollärare. Den ene av dessa hade alternerande undervisning i tre skolor, och den som jag gick för, ~~han~~ höll skola här och i Hönetorp. Lästiden

ACC. N:R M. 10792:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var en termin om året i sex år. Vi hade ett gammalt dragigt skolhus, med en stor öppen spis, i vilken man eldade hela dagarna men ändå frös vi. På 1890-talet byggdes nytt skolhus och särskild lärarbostad.

Utvecklingen här har gått så småningom, och någon plötslig förändring har inte skett i den här bygden, men det har nog gått i raskare takt under de högkonjunkturerna, som följt med de båda världskrigen. Särskilt under de senaste åren har man anskaffat många nya maskiner, och moderniserat både ute och inne. Detta har framtvingats av den minskade tillgången på arbetskraft.

10.